

KRITICKÝ RUB(R)IKON PETRA F. 'RIA JÍLKA

Koža,
Jana Bodnárová,
vyd. Aspekt,
160 s., 10,90 €

BODNÁROVEJ DROBNOKRESBA NOVEJ ŽENSKOSTI

Chcem redukovat formu (s. 68) – píše si do denníka anonymná K., protagonistka knihy *Koža* od Jany Bodnárovej. Aj samotnú autorku charakterizuje tento postup minimalizácie, v ktorom je práve jednoduchosť tvaru nositeľom komplexnejšieho významu. Rozsahom krátka próza tak epickou šírkou pripomína obsiahly román, zachovaný však vo fragmentoch. Túto súvislosť evokuje kompozícia textu, tvorená sumou momentných obrazov, zjednotených lineárnym príbehom s retrospektívnymi odbočeniami.

Pre K. sa stáva inšpiráciou život Pauly Modersohn-Becker, predstaviteľky raného expresionizmu, ktorej hlas jej nutkavo našepkáva, aby nasledovala svoj cieľ: „*Buď dobrá maliarka!*“ (s. 21). Očakávané povinnosti dcéry, manželky a matky ostro narážajú na prirodzenú túžbu po poznaní a skúsenostiach. Odchádza preto do Berlína, „*kam sa hrnuli filmári, výtvarníci a spisovatelia*“ (s. 86), lebo ju láka „*nová objektivita*“ (s. 39), Neue Sachlichkeit, avantgardné hnutie z čias Weimarskej republiky.

Ženy tej doby – medzi prvou svetovou vojnou a nástupom „*akéhosi Hitlera*“ (s. 88) –

sa začínajú vymaňovať spod vplyvu mužov. „*Veď hádam musíte cítiť, že sme už iné!*“ (s. 21) vysvetľuje K. svojim priateľkám z rodného mesta, ktorých priority zjavne nestoja na rebelovaní voči spoločenským konvenciám. V zápisníku si zaznamená rečnickú otázku: „*Dovolíte mi, aby som myslela po svojom?*“ (s. 10).

Ambície asi tridsaťročnej K., ktorá je v domácom prostredí vnímaná ako „*stará dievka*“ (s. 58), sa počas pobytu v metropole naplňujú turbulentným spôsobom. Oslobodzuje sa od filisterských pút a navyká si na svet voľnomyšlienkarskej bohémy. Nechá sa pohlcovať pokrokovými prúdmi umenia, ale i nočnými barmi a kabaretmi, kde dochádza k emancipácii rôznych podôb sexuálnej náklonnosti. Napriek tomu sa onedlho vracia domov a vydáva sa, aby zistila, „*že sa stala kolieskom dobre fungujúceho súkolia meštianskych*“ (s. 114) manierov, čo vyústi do opätovného odchodu, tentoraz nie veľmi úspešného, poznačeného finančnými ťažkosťami. Veď „*Berlín bol ako divý žralok, hladný, nepredvídateľný*“ (s. 86).

Hoci plány K. od počiatku nepočítali so sobášom, v úplnom závere ju napokon zachraňuje manžel, ktorý chápe jej impulzívnu povahu a tvrdohlavé zanievanie, a spoločne prichádzajú späť. Tento fakt však nie je symbolom rezignácie z požiadaviek feministického zápasu, ale poukazuje na odvážne kroky jednotlivkyň na ceste k rodovej rovnosti. Patrí sem rovnako výsostné právo na prerušenie nechceného tehotenstva – preto „*mu to nepovedala*“ (s. 83) –, akokoľvek bolo pre ňu rozhodnutie vzdať sa vznikajúceho dieťaťa bolestivé: „*Tá ihla celé mesiace pichala do útroba*“ (s. 83).

Úlohu rodičky o čosi neskôr spozná: „*Takto teda vonia moja maternica, moja krv, hlien, moje brucho, orgány*“ (s. 151). Cez jedinečnú perspektívu ženského tela sa dostáva *pod kožu*, k tajomstvu, ktoré uniká mužom, presne ako v maľbách aktov, či už klasicky erotických, alebo moderných: „*To robili Picasso, Derain, Matisse...*“ (s. 60). Hľadanie osobnej a tvorivej nezávislosti v prípade K. mimovoľne prechádza do občianskeho gesta. Žiaľ, z dejín načrtnutých na pozadí možno vytušiť, že sa blíži koniec krehkej demokracie prezidenta Paula von Hindenburg: „*z Nemecka chodia čudné, znepokojivé správy*“ (s. 148).

Bodnárovej drobnokresba je síce navonok komorná a poetická, ale obsahom

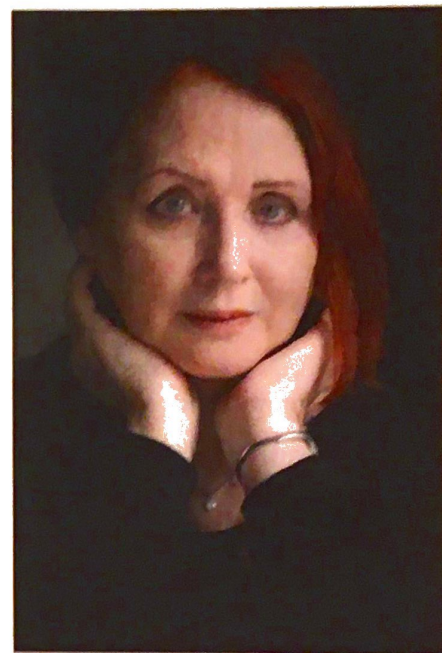
dzi literatúrou a výtvarným umením, je tento prvok synkrézie stále produktívny.

Od Modersohn-Becker ku K. Týmto vektorom Bodnárová prízvukuje dôležitosť uvedomelej feminity, ktorej osobnosti musia podnecovať nasledujúcu generáciu dievčat v boji za právo na sebaurčenie. Hlavnej hrdinke knihy „*dávalo pocit zadosťučinenia, že môže existovať ženská autorita*“ (s. 90). Biologická príslušnosť k pohlaviu podmieňuje osudy ľudí v mocenskej štruktúre spoločnosti. Náboženské dogmy a strnulé politické ideológie výrazne pomáhajú pri udržiavaní úzko vymedzených rol, s vopred nadiktovaným konaním a vystupovaním. V tomto bode je rozprávanie naďa-

“ BODNÁROVEJ DROBNOKRESBA JE SÍCE NAVONOK KOMORNÁ A POETICKÁ, ALE OBSAHOM PONÚKA ZÁZNAM INDIVIDUÁLNEJ DRÁMY, V KTOREJ SA ODRÁŽA DYNAMIKA EURÓPSKEHO MYSLENIA A KULTÚRY TAKZVANÝCH ZLATÝCH DVADSIATYCH.

ponúka záznam individuálnej drámy, v ktorej sa odráža dynamika európskeho myslenia a kultúry takzvaných zlatých dvadsiatych. Kunsthistorické presahy dopĺňajú dobový ráz aj vďaka tomu, že kladú dôraz na vizuálnu predstavu čítaného: „*Veľké štvrte s hypermodernými domami ako z gigantických kociek cukru, s presnými geometrickými líniami okien bez akejkoľvek výzdoby*“ (s. 129). Pre autorku, oscilujúcu v svojej tvorbe me-

lej aktuálne. Sprievodné fotografie Pavlína Fichty Čiernej navyše tento krč zachytávajú – v interpretačne voľnom prevedení – a posilňujú výpoveď textu o hľadaní identity naprieč časom a priestorom: „*Bolo to ako cinknutie hviezd alebo kozmických duší, keď narazia o seba na ceste*“ (s. 158).

JANA BODNÁROVÁ (1950)
Žije v Košiciach. Je držiteľkou viacerých cien, dvakrát bola nominovaná na cenu Anasoft litera.